

MILUJTE SVÉ NEPŘÁTELE

Lk 6,27-36

Ježíšovo učení rozhodně není pro ty, kdo si přejí hlavně klid. Jeho dnešní slova toho jsou důkazem. Cože to po nás Ježíš žádá? Milujte své nepřátele. Nepřeženu, když řeknu, že toto patří k těm nejtěžším Ježíšovým požadavkům vůbec. Co s námi tato výzva dělá? Jsme rádi, že v evangeliu je? Nebo bychom byli raději, kdyby tam nebyla? Nekomplikuje nám Ježíš zbytečně život? Dost přece na tom, když musíme zlé, nepřátelské lidi nějak vydržet, natož se ještě nutit do lásky k nim. Přece zde však toto Ježíšovo slovo je a my se učíme s ním nějak vyrovnat a snažit se pochopit o co mu šlo.

Kdo je náš nepřítel?

Jednou se kdosi zeptal Pána Ježíše: Kdo je můj bližní? Dnes se můžeme zeptat: Kdo je můj nepřítel? Nemusí to být totiž vždycky tak zřejmé, jak se může zdát. Když se řekne „nepřítel“, vybaví se nám možná voják ve válce, který sedí proti mně na druhé straně v zákopu. Chce mě zabít. Tudíž je nepřítel. Ale to nemusí být vůbec tak samozřejmé. Válka a mocnosti nás postavily proti sobě. V době míru bychom se možná stali přáteli. Takovým výrazem proti absurditě války je např. scéna ze slavného románu Ericha Marii Remarka „Na západní frontě klid“ z 1. světové války. V zápalu boje skočí dva nepřátelští vojáci do jedné díry po granátu, aby se v ní ukryli před palbou. Němec a Francouz. Pohotovější je Němec, který Francouze bodne bajonetem. Ten chroptí a pomalu před jeho očima umírá. Jelikož palba neumožňuje díru opustit, musí německý voják s umírajícím Francouzem strávit mnoho hodin. Francouz umírá velmi pomalu. Když zemře, německý voják najde a otevře jeho doklady. Dozvídá se některé osobní údaje o mrtvém. V civilu je to typograf, má ženu a malou dceru. Vždyť je to normální člověk jako já, žádná nepřátelská zrůda. Nad jeho mrtvolou říká: „Proč se nám neříká, že ...vaše matky se o vás strachují právě tak jako naše a máme stejný strach před smrtí a stejné umírání a stejnou bolest. Odpusť mi, kamaráde, jak jsi mohl být mým nepřítelem!“ Kdo je mým nepřítelem? Nemusí to být vždy tak zřejmé a jasné. Ježíš jej definuje takto: ten, kdo mně nenávidí, proklíná a ubližuje mi. Jde tedy o někoho, kdo proti nám chová zášť **ve svém srdci**. O srdce tu jde především. Někdy se k nám může někdo chovat navenek velmi slušně a zdvořile, a přece je naším zarytým nepřítelem, protože ukrývá zlobu ve svém srdci. Ale co je v srdci se vždy nějak projeví i navenek. Nejhorší je asi bezohledná, nesmyslná krutost, jak ji vidíme různě v dějinách. Ale netřeba chodit do takových krajností. Nám bohatě postačí šéf, kterému jsme se znelíbili a který nám ničí život, nebo kolega nebo dokonce někdo v příbuzenstvu. To stačí, abychom věděli, co to je nepřátelství a okusili, co s námi dělá. Co do těchto složitých situací říká Ježíš? Milujte své nepřátele.

Proč milovat nepřítel?

Ještě než se dotkneme otázky jak to udělat se potřebujeme nejprve zastavit u smyslu. Proč Ježíš žádá jako reakci na nepřátelství právě lásku? K čemu je to dobré? Není přirozenější a dokonce snad i správnější reakcí oplatit „stejnou mincí“? Není přiměřenější odplata nebo msta? K tomu můžeme povědět, že pokud Ježíš vede k lásce k nepříteli, sleduje za tím hlubší úmysl. Tam totiž, kde na zlobu, násilí a nenávist člověk nereaguje stejně, a kde naopak zlo přemáhá dobrem, tam už je vidět kousek Božího království v praxi. Ježíš říká, že není nic neobvyklého, když milujeme ty, kdo milují nás. Na tom ještě nic tak zajímavého není. Ale tam, kde člověk dokáže milovat i svého nepřítel, tam se prolomuje do světa něco zcela nového, co zde normálně není. A to je Boží působení v lidech. O ně Ježíši jde. Aby se měnilo něco hluboko v lidech. Proto mluví i o něčem tak nepochopitelném, jako je láska k nepříteli. Ježíši jde o nás i o naše nepřátele.

Co znamená milovat nepřítel?

Zřící se nenávidí

Ježíš velí stavět se k problému nepřátelství vůči nám čelem a aktivně. Nejde mu o pasivní snášení zlého, ale o přemožení zla. Ovšem jde na to úplně jinou cestou než je nám přirozené. Jistě nikdo soudný nechce nechat zlé jednání jen tak. Ani Ježíš to tak nechce. I on touží po tom, aby se na zlo a nepřátelství reagovalo a aby bylo přemoženo. Ale vede k tomu jiným, novým způsobem: „*Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav i druhou, a bude-li ti brát plášť, nech mu i košili!*“ Tato slova na první poslech zní tak, že si máme nechat všechno pasivně líbit. Když se nad tím ale zamyslíme hlouběji, uvidíme, že tyto příklady jsou naopak projevem velké síly a ne kapitulace před zlým. Nastavit druhou tvář a nechat mu i košili je vyjádřením toho, že nejsme ochotni nechat se vtáhnout do her nenávidí. Jde o jasné sdělení, že jakkoli se k nám dotýčný chová jako nepřítel, my ho jako nepřítel odmítneme brát. Odmítneme přistoupit na jeho hru. On je nepřítel, ale my odmítáme stát se nepřítelem jemu. Odmítáme stát se obdobou toho, kdo na nás útočí. Tato Ježíšova slova nelze chápat tak, že se nesmíme bránit proti násilníkům a zlodějům. Zejména, když ubližují někomu jinému, našemu bližnímu, který se sám bránit nemůže. Ježíš nebere lidem právo na sebeobranu či obranu druhých. To, oč mu jde, je, abychom se přes to všechno nedali strhnout a nestali se sami zlými a nenávidnými. Ty se sice chováš jako můj nepřítel, ale nepodaří se ti, abys učinil svého nepřítel ze mě. Ty jsi mým nepřítelem, ale já se tvým nepřítelem nestanu. Odmítám se stát tvým komplicem ve

spirále nenávisti a zloby. Toč se v ní sám, když ti to dělá dobře. Slova: „*Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav i druhou, a bude-li ti brát plášť, nech mu i košili!*“ tedy nevedou k tupému snášení všeho zla a tolerování všeho bezpráví. I křesťan se smí ohradit a bránit proti násilí. Ale proto, že je křesťan, dokáže udělat ještě něco navíc. Nebude ke svému nepříteli přesto to všechno chovat nenávist a nebude s ním jednat tak jako on s ním. Mezi „bránit se“ a „mstít se“ je velký rozdíl. Bránit se smíme a máme. Ale podlehneme-li vábívému pokušení pomsty a odplaty, stáváme se sami stejně zlími, jakkoli si to můžeme balit do hávu spravedlnosti. Podle Bible je to Bůh, kdo odplácí, respektive instituce soudů, jimž Bůh tuto pravomoc svěřuje na té lidské rovině. Ale jinak platí „nechtějte sami odplácet“. Tím se člověk pouze zaplete do bludného kruhu nenávisti a eskalace zloby a násilí. Bránit se zlému je správné. Mstít se je zhoubné.

A tak i když se křesťan brání nepříteli, Ježíš ho vede, aby k němu necítil nenávist, aby se sám nestal nepřítelem. Navíc Ježíš ukazuje, že křesťan se sice smí bránit a dovolávat spravedlnosti, ale evangelium jej také osvobozuje k tomu, že se toho *může i zřici*, je-li to k prospěchu věci. A nezřídka to i lepší je. Jde tu také o svědectví o tom, že v křesťanství jde ještě o víc, než o dovolání se svých práv. A tak může být správné, když křesťan ve spravedlivé věci prosazuje své právo, třeba v majetkovém sporu s příbuznými. Proč by se měl nechat odrat nehodnými příbuznými! Ale vyšší cestou může být se takového sporu vůbec zřici. Nechte si tu košili, i ten plášť, to auto nebo chatu. Mně není důstojno se o to s vámi přít. Když si myslíte, že vám to prospěje, tak si to mějte. Ap. Pavel si dovolí v majetkovém sporu dvou křesťanů povědět: „*Proč raději netrpíte křivdu? Proč raději netrpíte křivdu? Proč raději nenesete škodu? Vy však křivdíte a škodíte, a to bratřím!*“ (1K 6,7). Bránit se je správné. Nebránit se může být *někdy* lepší. Nelze paušalizovat. Ježíš nechce dát instrukce pro každou životní situaci. Chce dát vodítko, princip. A ten zní – jakkoli se proti mně vybijí nepřítelé, já se takovým nepřítelem sám nestanu. Raději snesu křivdu a přikoří, bude-li to nutné, než abych se nechal vtáhnout do dávívého bahna zlosti a nenávisti. Křesťan má svobodu se bránit, má ale i svobodu ustoupit.

Láska praktická

A Ježíš jde v popisu křesťanovi svobody ještě dál. Říká, že „nastavit druhou tvář“ – tedy nenechat se vtáhnout do soukolí násilí a zloby – může jít ještě hlouběji: „*Dobře číňte těm, kteří vás nenávidí. Žehnejte těm, kteří vás proklínají, modlete se za ty, kteří vám ubližují!*“ Křesťan ví, že jedině láska dokáže zlo proměnit. Násilný zásah – když policista zatkne zločince, nebo když se voják postaví na odpor nepříteli, dokáže zlo možná zastavit. A to není málo. Od toho policie, soudy a armády jsou, aby zastavily zlo násilím, když není jiného zbylí. Ale Ježíši nejde jen o to, aby zlému člověk bylo znemožněno dále škodit. Jemu jde také o to, aby se zlý člověk proměnil k lepšímu. A moc dobře ví, že jakkoli to zní naivisticky a utopisticky, že jedině láska takovou moc má. Proto říká svým učedníkům – nejede jen o to, abyste se zřekli nenávisti vůči svému nepříteli, ale také jde o to, abyste mu projevíli lásku. Konkrétně tak, že se za něj budete modlit a že mu prokážete dobro. Jistě tu lze zapochybovat, že to stejně k ničemu není. Když je někdo zlý, tak jej nezmění ani trest ani láska. To je možná pravda, ale Ježíš má naději, že pokud něco, tak jedině láska jediná tu něco zmůže. Jistě, že mnozí lidé láskou pohrdnou. Ale ne všichni. Na nás není dumat nad tím, komu naše láska pomůže a komu ne. Na nás je láskou žít, ostatní je mezi Bohem a člověkem.

Kde lásku vzít?

Více než v jiných případech zde platí otázka, kde lásku vzít – k nepříteli? Jistě dokážeme milovat ty, kdo jsou vůči nám příjemní, milí, kdo nás mají rádi. Jak ale milovat někoho, kdo mi ukřivdil, kdo mě podvedl, kdo mi ublížil anebo – a to je vůbec nejhorší – kdo ublížil mým blízkým? Ježíš sám nezamlčuje, že to není snadné: „*Jestliže milujete jen ty, kdo vás milují, můžete za to očekávat Boží uznání? Vždyť i hříšníci milují ty, kdo je milují!*“ (v. 32). To je přirozené milovat ty, kdo milují nás. Milovat nepřítele je přeci jen jiná „káva“. Jistě nám může pomoci si říci, že ten člověk je tak zlý třeba proto, že měl neradostné dětství, někdo ho zneužíval, nebo, že v životě okusil asi samou nenávist apod. Můžeme leccos pochopit, proč dotyčný tak jedná, ale pokud nám někdo opravdu zle ublíží, těžko nám to samo o sobě dá sílu jej milovat. Tady si člověk už nevystačí s tím, co je přirozené. Musí se přidat nadpřirozený prvek, který může dát jenom Ježíš. Jen ve spojení s Kristem lze překonat zlobu a zášť ve svém vlastním srdci a jen ve spojení s Kristem lze najít sílu prokazovat nepříteli dobro. To lze najít jen v pokoře a modlitbě.

Je také zřejmé, že není vždy možné k nepříteli cítit nějaké *vřelé city*. Rány jsou někdy velmi bolestivé. Ale Bible láskou nemíní jen cit lásky. Pro Ježíše je láska především věc praktická. Neříká – objímejte ho a líbejte, ale: Modlete se, žehnejte, číňte dobře. A o to se může, jistě s Boží pomocí, pokoušet i člověk, který ke svému nepříteli žádné zvláštní city nechová. Kdosi pověděl: „Když Pán Ježíš řekl: Milujte své nepřátele, neměl na mysli naše city, kterým neporučíme, ale naše každodenní chování, které můžeme ovlivnit. Nepřikazuje nám objímat a toužit po těch, kteří nám ublížili, ale jednat s nimi stejně jako s těmi, na nichž nám záleží.“

Kde se nám to s Boží pomocí aspoň trochu podaří, kde se nám podaří vyhnat nenávist a projevit praktickou lásku i ke zlému člověku, tam se dějí zázraky. Především v nás. Změníme se, prožijeme něco hlubokého a silného. Napijeme se z doušek Božího království. A o to Ježíši jde.